
PARTENES ERSTATNINGSANSVAR OVERFOR TREDJEMENN

Advokat Frank Almås // fal@hjort.no

20. april 2017

HJORT

Innledning

- Temaet
  - Erstatningsansvaret utad overfor tredjemann
    - Skade på kontraktsarbeidet, medkontrahentens person eller eiendom behandles ikke
  - Ansvarsfordelingen internt mellom byggherren og entreprenøren (regressansvaret)
- Hvem er tredjemann?
  - Naboer, forbipasserende mv. (alle som ikke er parter i kontrakten)
  - Annen begrepsbruk enn i erstatningsretten hvor tredjemann ofte brukes om andre enn primærskadelidte

Innledning

- Praktisk problemstilling.

Bygge- og anleggsarbeider har skadepotensiale overfor tredjemenn:

- Person- og tingskade ved sprengningsulykker
- Utrasing i forbindelse med gravearbeider
- Forurensningskade ved utslipp av olje, kjemikalier mv., tilførsel av slam/partikler til vassdrag
- Skade på leietakers varer under rehabiliteringsarbeider
- Forbigående ulemper for naboene i form av støy, begrenset adkomst mv.

Erstatningsansvaret overfor tredjemann

- Vilkårene for erstatning:
  - Ansvarsgrunnlag
  - Skade/økonomisk tap
  - Årsakssammenheng
- Fokus på ansvarsgrunnlaget – forutsetter at vilkårene om skade/økonomisk tap og årsakssammenheng er oppfylt

Erstatningsansvaret overfor tredjemenn

- Ulike ansvarsgrunnlag
  - Ulovfestet uaktsomhetsansvar (culpaansvar)
  - Arbeidsgiveransvaret
  - Ulovfestet objektivt ansvar
  - Ansvar etter naboloven
  - Ansvar etter forurensningsloven

Ulovfestet uaktsomhetsansvar (culpaansvar)

- Den som har opptrådt uaktsomt eller uforsvarlig blir erstatningspliktig overfor tredjemann
- Har skadevolderen handlet slik man med rimelighet kan kreve av ham?
- Konkret vurdering – noen momenter:
  - Skaderisikoen (skadeevnen), herunder omfanget av en eventuell skade, Rt-1967-597 (Asfaltklumpdommen): «*Det innebærer åpenbart et betydelig faremoment å kaste opphugget asfalt ut fra et vindu i 4. etasje mot åpen gate.*» Kommunen hadde gitt tillatelse til dette, men tatt forbehold om avsperring og vakthold. Ble ansett uaktsomt at kommunen ikke kontrollerte at sikkerhetstiltakene ble fulgt. Sikkerhetstiltakene ble heller ikke ansett tilstrekkelige.
  - Profesjonell aktør

Ulovfestet uaktsomhetsansvar (culpaansvar)

- Har skadevolderen opptrådt i samsvar med lov, forskrift, retningslinjer (adferdsnormer)?
- Handlingsalternativ
  - Rt-1959-666 (Steinrasdommen): Veieier hadde verken foretatt tilstrekkelig forhåndsgranskning eller opprenskning etter foretatt sprengninger
  - Rt-1967 s. 597 (Asfaltklumpdommen): *«Til dette kommer at det sperringsmaterieell som ble stilt til rådighet av kommunen, var lite fyldestgjørende for formålet og neppe ville ha kunnet danne en effektiv sperring selv om det var blitt best mulig utnyttet, - hvilket det ikke ble. Bygningssjefen, som måtte forstå at dette ikke var tilstrekkelig, burde som ytterligere sikkerhet ha påbudt oppstilling av varselsskilt eller sperrebukker. Det ville også vært rimelig om han hadde nedlagt forbud mot at utkastingen fant sted før betryggende avsperring var oppsatt og inspisert.»*

Ulovfestet uaktsomhetsansvar (culpaansvar)

- Hvem kan holdes ansvarlig?
  - Den som har optrådt uaktsomt kan holdes ansvarlig
  - Hovedentreprenøren er ikke ansvarlig for underentreprenører, jf. Rt-1986-1386 (Block Watne)
  - Både byggherren og entreprenøren kan holdes ansvarlig dersom begge har optrådt uaktsomt, f.eks. Rt-1967-597 (Asfaltklumpdommen)

Arbeidsgiveransvaret

- Skadeserstatningsloven § 2-1 første ledd første setning: «*Arbeidsgiver svarer for skade som voldes forsettlig eller uaktsomt under arbeidstakers utføring av arbeid eller verv for arbeidsgiveren, idet hensyn tas til om de krav skadelidte med rimelighet kan stille til virksomheten eller tjenesten er tilsidesatt.*»
- Vilkår:
  - Skade voldt av arbeidstaker – arbeidstaker definert i § 2-1 tredje ledd – underentreprenører er ikke omfattet
  - Arbeidstaker må ha opptrådt uaktsomt
  - Skaden må være voldt under utføring av arbeid eller verv for arbeidsgiveren – skade forvoldt på fritiden er ikke omfattet
  - Arbeidstaker må ikke ha gått utenfor det som er rimelig å regne med etter arten av virksomheten eller saksområdet og karakteren av arbeidet eller vervet, jf. § 2-1 første ledd annen setning
- Omfatter anonyme og kumulative feil

Ulovfestet objektivt ansvar

- Skadevolder ansvarlig uavhengig av om det er opptrådt uaktsomt
- Praktisk med objektivt ansvar for visse bygge- og anleggsaktiviteter, f.eks. sprengning som anses å være i kjerneområdet for det objektive ansvaret

Ulovfestet objektivt ansvar

- Vilkår:
  - Risikoen for skade må overstige et visst nivå
    - LB-2010-168478 (Cargonet): *«Ekstraordinær skaderisiko som overstiger det CargoNet som skadelidt må tåle, jf. Nygaard, Skade og ansvar, 6. utgave, s. 265-266.»*
  - Stadig og typisk risiko
    - RT-1969-109 (Løftekrandommen): *«Bruken av store løftekraner fører fra tid til annen til at det voldes skade. Den som driver kraneservice som ervervsmessig virksomhet, kan forutse dette, og han må være ansvarlig for skade som virksomheten kan ventes å føre med seg uten hensyn til om skaden i det enkelte tilfelle skyldes feil av en art som sjelden forekommer»*
    - Sprengningsarbeider ved veibygging– uttalelser i LB-2010-168478 (Cargonet)
    - Rt-1983-1052 (Gol Bygg): Ved eksplosjon i sprengstofflaget vil vilkårene for objektivt ansvar i utgangspunktet foreligge
  - Helhetsvurdering av hvem som er nærmest til å bære tapet. LB-2010-168478 (Cargonet): *«Ved denne interesseavveiningen er det nærliggende å ta utgangspunkt i at det er eieren av den virksomheten som skaper risikoen som må bære tapet fremfor en skadelidt tredjemann, jf. Nygaard, op.cit. side 254».*

Ulovfestet objektivt ansvar

- Hvem er ansvarlig?
  - LB-2010-168478 (Cargonet): *«Spørsmålet om hvem som er ansvarlig må løses etter alminnelige erstatningsrettslige prinsipper, men hvor funksjonsfordelingen i kontrakten mellom byggherre og entreprenør kan få betydning for ansvars plasseringen, (...). Det rettslige utgangspunktet for vurderingen er at byggherren normalt er ansvarlig for skader som skyldes arten av anleggsarbeidet, mens entreprenøren er ansvarlig for skader som kan tilbakeføres til utførelse av arbeidet (...). »*
  - Hovedentreprenøren er ikke ansvarlig for underentreprenører, jf. Rt-1986-1386 (Block Watne)

Ansvar etter naboloven

- Objektivt erstatningsansvar etter naboloven § 9 dersom § § 2-5 er overtrådt
  - Uten betydning om tiltakshaveren kan klandres
  - Ikke ansvarsfritakende at tiltaket er fremmet i samsvar med forhåndsskjønn, er ervervet ved ekspropriasjon eller at det dreier seg om lovlig forurensning etter forurensningsloven
  - Ansvaret omfatter det økonomiske tapet som følge av skade/ulempe utover tålegrensen
- § 2 første ledd første setning: *«Ingen må ha, gjera eller setja i verk noko som urimeleg eller uturtvande er til skade eller ulempe på granneeigedom.»*
- § 5: *«Ingen må setja i verk graving, bygging, sprengning eller liknanda, utan å syte for turvande føregjerder mot utrasing, siging, risting, steinsprut, lufttrykk og anna slikt på granneeigedom.»*

Ansvar etter naboloven

- Tålegrensen etter § 2
  - Skade/ulempe er ikke tilstrekkelig til at tålegrensen er overskredet
  - Skaden/ulempen må være unødig eller urimelig
  - Unødig dersom skadene/ulempene kunne vært eliminert ved rimelige og fornuftige tiltak
  - Hva som er urimelig konkretiseres i § 2 annet til fjerde ledd
- Nærmere om § 5
  - Særbestemmelse for bygge- og anleggsarbeider som kan medføre skade på naboeiendommen
  - Plikt til å sørge for nødvendige sikringstiltak
  - Ikke tilstrekkelig for å slippe ansvar at tiltakene normalt ville vært tilstrekkelige – oppstår det til tross for tiltakene skade vil det foreligge erstatningsansvar
  - Dersom naboeiendommen er særlig ømfintlig kan man fritas fra å gjennomføre sikringstiltak etter § 13

Ansvar etter naboloven

- Hvem har rettigheter etter naboloven?
  - Eiendommen som rammes må være en annen enn eiendommen skaden/ulempen kommer fra
  - Eiendommen som rammes kan ligge langt fra den eiendommen som skaden/ulempen kommer fra
  - Avgjørende er etter forarbeidene «*verknaden av den plagsame verksemda*»
  - Kravshaveren må ha en viss tilknytning av en viss varighet til eiendommen som rammes, f.eks. eier, leietaker, servitutthaver
- Hvem er ansvarlig etter naboloven?
  - Må ha en viss tilknytning til tiltakseiendommen for å være ansvarlig, f.eks. eier, leietaker, bruker, entreprenør
  - I bygge/anleggsprosjekter vil både byggherren og entreprenøren kunne bli holdt ansvarlig.
  - Om det er byggherren, entreprenøren eller begge som er ansvarlig vil bero på en konkret vurdering, jf. Anne Cathrine Røed, Byggegrøpa til besvær, På rett grunn, festskrift til Norsk Forening for Bygge- og Entrepriserett, s. 373

Ansvar etter naboloven

- Byggherrens ansvar
  - I utgangspunktet ansvarlig, jf. RG-1993-760 (skade på nabos borebrønn). Byggherren hadde ikke gjort annet enn å engasjere et brønnboringsselskap til å skaffe vann til eiendommen. Ble ansett for å gå inn under uttrykket «*setje i verk*» i naboloven § 2.
  - Kan være ansvarsfri i visse tilfeller, jf. LE-2007-110530 (byggherren var en privatperson) og Anne Cathrine Røed, Byggeropa til besvær, På rett grunn, festskrift til Norsk Forening for Bygge- og Entrepriserett
  - Relevante momenter ved vurderingen om byggherren er uten ansvar:
    - Profesjonell
    - Har byggherren instruert entreprenøren om utførelsen
    - Entreprenøroppdragets varighet
    - Skaderisikoen

Ansvar etter naboloven

- Entreprenørens ansvar
  - Entreprenøren kan bli ansvarlig for måten oppdraget er valgt utført på, jf. Hagstrøm og Bruserud, Entrepriserett s. 424 med henvisninger til underrettspraksis
  - Desto videre rammer entreprenøren har, desto større muligheter for ansvar etter naboloven, jf. Falkanger, Tingsrett s. 430
  - Ved meget langvarige totalentreprisearbeider, der entreprenøren har tilnærmet full rådighet over eiendommen, vil entreprenøren kunne anses som nabo, jf. Hagstrøm og Bruserud, Entrepriserett s. 424
  - Entreprenøren vil normalt også være ansvarlig hvis utførelsen har skjedd i strid med fremgangsmåten byggherren har beskrevet

Ansvar etter naboloven

- Ansvar for forbigående ulemper i forbindelse med bygge-/anleggsarbeider
  - Byggearbeider kan medføre støy, støv og begrenset adkomst for naboeiendommene som igjen kan føre til redusert omsetning for næringsdrivende
  - Rt-1960-620 (Trelasthandler). Adkomsten ble vanskeliggjort på grunn av byggearbeider: *«Jeg oppfatter riktignok nærmest rettspraksis derhen at midlertidige atkomstvansker av den art det her gjelder, normalt ikke vil kunne begrunne erstatningsplikt. Men jeg tør ikke utelukke muligheten av at omstendighetene unntaksvis kan ligge an slik at erstatning må kunne kreves. (...) Hvor det ikke består noen særrett, men gjelder en større eller mindre beskjæring av almenhetens hittil uhindrede ferdselsadgang, antar jeg at det for så vidt må stilles ganske strenge krav.»*

Ansvar etter naboloven

- Ansvar for forbigående ulemper i forbindelse med bygge-/anleggsarbeider (forts.)
  - Rt-1969-757 (Sandvika Gjestgiveri):
«At støyen alt i alt kan karakteriseres som sterkt sjenerende og som sterkere enn det gjestgiveriet etter forholdene på stedet måtte være forberedt på, har jeg alt gitt uttrykk for. På den annen side må jeg legge til grunn at man i alminnelighet ikke kan kreve erstatning for ulemper som skyldes et anleggsarbeid, som, selv om det er forholdsvis langvarig, dog er av forbigående art, jfr. Høyesteretts dom i Rt-1948-907. Jeg kan imidlertid i denne sak la det stå hen om støyyplagen alt i alt må sies å ha vært så voldsom at den i seg selv er erstatningsbetingende. Det som for meg er avgjørende er nemlig at det for Høyesterett er klarlagt at man hverken ved prosjekteringen eller gjennomføringen av arbeidet tok hensyn til den støy dette ville volde naboene.»
  - RG-1989-807 (Oslo Lysverker):
«Grave og anleggsarbeidene ble foretatt midt i Oslos travleste sentrum, i et område hvor det offentlige kabel – og ledningsnett, til beste for alle og ikke minst saksøkerne som driver forretning i strøket, ligger tett og krever jevnlig tilsyn og reparasjon. Gravearbeider i denne del av byen kan ikke være upåregnelige og de ulemper arbeidene medfører for omgivelsene, må generelt sett ligge klart innenfor tålegrensen for de næringsdrivende som har etablert seg der.»

Ansvar etter naboloven

- Ansvar for forbigående ulemper i forbindelse med bygge-/anleggsarbeider (forts.)
  - Underrettspraksis referert i Per Sandvik, Ansvar ved graving og sprengning, LOR-1988-455. Eksempler på at tålegrensen var overskredet
  - Thor Falkanger, Naboretten – enkelte hovedpunkter, JV 1980 s. 247: § 2 gjelder for kortvarige ulemper, men ved fastleggelsen av tålegrensen må det legges vekt på at det er overgangsproblemer
  - Reelle hensyn: Bygge-/anleggsarbeider vil ofte medføre en langsiktig fordel for naboene – vist til i Rt-1960-620 (Trelasthandler)
  - **Konklusjon:** Skal mye til før tålegrensen etter § 2 er overskredet. Dersom ulempene kunne vært unngått med rimelige tiltak, vil det imidlertid kunne foreligge ansvar

Ansvar etter forurensningsloven

- Objektivt ansvar etter forurensningsloven § 55
- Anvendelsesområdet for § 55
  - Gjelder ikke dersom ansvarsspørsmålet er særskilt regulert, f.eks. i petroleumsloven
  - Forurensningsskade, definert i § 53 annet ledd, jf. § 6. F.eks. oljeutslipp, slamholdig spillvann fra brønnboring, utslipp av kjemikalier, slam eller partikler
  - Ingen tålegrense for ulovlig forurensning

Ansvar etter forurensningsloven

- § 56: Objektivt ansvar for lovlig forurensning dersom tålegrensen er overskredet
  - Forurensningen er lovlig f.eks. dersom den er i samsvar med § 8 eller det foreligger utslippstillatelse etter § 11
  - Etter § 8 er bl.a. vanlig forurensning fra midlertidig anleggsvirksomhet tillatt
    - Vanlig forurensning: «*Det avgjørende (...) skal være om forurensningen etter sin art og styrke er vanlig, ikke om den bruks- eller driftsmåte som forårsaker forurensningen er vanlig.*», jf. Ot. prp. nr. 11 (1979-1980) s. 101. Betydelige utslipp av kjemikalier vil f.eks. ikke anses som vanlig forurensning. Må også legge vekt på utslippets virkning lokalt.
    - Midlertidig: Forurensningsmyndighetene opererer med driftsperiode på 2-3 år i følge Fylkesmannen i Oslo og Akershus

Ansvar etter forurensningsloven

- Rt-2013-684: Spørsmål om utslipp av avløpsvann blandet med tørrstoff fra brønnboring til vassdrag var vanlig forurensning fra midlertidig anleggsvirksomhet (straffesak). Høyesterett konkluderte med at det ikke var vanlig forurensning. Lagt vekt på at vassdrag var sårbare for denne typen forurensning, og at den aktuelle forurensningen kunne vært unngått med enkle midler.
- Hvem er ansvarlig?
  - § 55 første ledd: *«Eier av fast eiendom, gjenstand, anlegg eller virksomhet som volder forurensningsskade, er ansvarlig etter kapitlet her uten hensyn til egen skyld, dersom eieren også driver, bruker eller innehar eiendommen m.v. I motsatt fall hviler slikt ansvar alene på den som faktisk driver, bruker eller innehar eiendommen m.v., for så vidt skaden ikke skyldes forhold som også eieren hefter for etter ellers gjeldende erstatningsregler.»*
  - Hans Chr. Bugge, Forurensningsansvaret (1999) s. 593. Både byggherren og entreprenøren er ansvarssubjekt

Den interne ansvarsfordelingen

- Partene kan avtale den interne ansvarsfordelingen
- Tredjemann vil ikke være bundet av partenes avtale om ansvarsfordelingen
  - Intern avtaleregulering vil imidlertid kunne være relevant i helhetsvurderingen av hvem som er ansvarlig utad
- Reguleringen i NS 3430 og NS 3431:
  - NS 3430 pkt. 6.2 annet ledd: *«Hvis byggherren etter å ha mottatt varsel fastholder den fremgangsmåte som er beskrevet i kontrakten, er byggherren ansvarlig for de skader denne fremgangsmåte medfører, så fremt arbeidet er utført på en forsvarlig måte.»*
  - NS 3431 pkt. 6.2: *«Påføres byggherren tap ved at han er forpliktet til å betale erstatning til tredjemann for forhold forårsaket av totalentreprenøren, kan byggherren kreve regress hos totalentreprenøren dersom totalentreprenøren var ansvarlig overfor tredjemann etter erstatningsreglene utenfor kontrakt.»*

Den interne ansvarsfordelingen

- NS 8405 pkt. 42.3: *«I forholdet mellom partene er byggherren ansvarlig for skade på miljø, tredjemanns person eller eiendom når entreprenøren har fulgt fremgangsmåten som er beskrevet i kontrakten eller i senere instruks fra byggherren. Entreprenøren er likevel ansvarlig for skaden i den grad den skyldes unnlatt varsel etter 42.1 eller uaktsomhet hos entreprenøren.»*
- Likelydende bestemmelse i NS 8407 pkt. 49.3

Den interne ansvarsfordelingen

- Byggherren er som hovedregel ansvarlig dersom entreprenøren har fulgt byggherrens anvisning om utførelsen i kontrakten eller i senere instruks
- Entreprenøren ansvarlig:
  - Entreprenøren har ikke fulgt fremgangsmåten som er beskrevet i kontrakten eller i senere instruks
  - Entreprenøren har unnlatt å varsle om fare for skade etter NS 8405 pkt. 42.1/NS 8407 pkt. 49.1, og det foreligger årsakssammenheng mellom det unnlatte varslet og skaden
  - Skaden skyldes uaktsomhet hos entreprenøren
- Hvem er ansvarlig dersom utførelsen ikke er beskrevet i kontrakten og entreprenøren ikke har opptrådt uaktsomt?
  - Giverholt m.fl. NS 8407 med kommentarer synes å mene at byggherren er ansvarlig så lenge entreprenøren har fulgt en normal og vanlig fremgangsmåte
  - Bestemmelsens ordlyd og reelle hensyn kan tilsa at entreprenøren er ansvarlig

Den interne ansvarsfordelingen

- Annen ansvarsfordeling enn den som følger av standardavtalen kan avtales
- Hva hvis det ikke er benyttet standardavtale og heller ikke annen avtale om ansvarsfordeling?
  - Må foreligge ansvarsgrunnlag for å kunne kreve regress
  - Eks. RG-1993-760 (Skade på borebrønn): Byggherre fikk medhold i regresskrav mot brønnboringsselskapet med den begrunnelse at selskapet hadde opptrådt uaktsomt ved å bore og trykke så nær naboens brønn

Den interne ansvarsfordelingen

- LB-2009-193783 (Sørkedalsveien 9): Bl.a. spørsmål om hvem som var ansvarlig for setningsskader på to nabobygg etter grunnentreprise basert på NS 3431. Flertallet synes å ha lagt til grunn at dette i utgangspunktet var totalentreprenørens risiko, men at det var avtalt at byggherren overtok risikoen. Flertallet konkluderte videre med at totalentreprenøren ikke hadde opptrådt uaktsomt og heller ikke var ansvarssubjekt etter naboloven § 9, jf. § 2.
- LG-2010-099119 (Faber Bygg): Bl.a. spørsmål om hvem som var ansvarlig for erstatningskrav fra fylkeskommunene etter utrasing av fylkesvei inn i byggegropen. Flertallet la til grunn at raset skyldtes forhold i grunnen som byggherren hadde risikoen for.

Forsikringsdekning

- Entreprenøren skal tegne ansvarsforsikring, jf. NS 8405 pkt. 10.2/NS 8407 pkt. 8.2
  - Ansvarsforsikringen skal være på slike vilkår som er vanlige for den type arbeid entreprenøren skal utføre
  - Vanlige ansvarsforsikringer dekker ikke nødvendigvis alle aktiviteter
  - Tilleggsforsikringer kan måtte tegnes for sprengning, rivning, pæling mv.
- Viktig for byggherren å kontrollere at entreprenøren har forsikring som gjelder for arbeidene som skal utføres
- Byggherren er ikke forpliktet til å tegne ansvarsforsikring etter standardkontraktene

ADVOKATFIRMAET HJORT

BESØKSADRESSE // AKERSGT. 51

POSTADRESSE // PB. 471 SENTRUM 0105 OSLO

TEL // 22 47 18 00

FAX // 22 47 18 18

HJORT